

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ МУЗИЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ Д. Є. ЗАДОРА»
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Циклова комісія «Фортепіано»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора

з навчально-виховної роботи

 Гіришак Ірина

Підпис

ПІБ

29 серпня 2025

Дата

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОСНОВИ ДИРИГУВАННЯ

галузь знань	02 Культура і мистецтво
спеціальність	025 Музичне мистецтво
освітньо-професійний ступінь	Фаховий молодший бакалавр
освітньо-професійна програма	Музичне мистецтво

Розробник: Гайдук Наталія Іванівна, викладач

Програму навчальної дисципліни «Основи диригування» обговорено та схвалено на засіданні циклової комісії «Фортепіано», протокол № 1 від 29 серпня 2025 року

Голова циклової комісії

М.Е.Сокач

М.Е.Сокач

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
	денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Курс: II
	Семестр III, IV
	Аудиторні заняття 36
Загальна кількість годин – 90	Практичні –
	Індивідуальні заняття 36 год.
	Самостійна робота 54 год.
	Форма підсумкового контролю: залік – IV семестр

Статус дисципліни: обов'язкова

Мова навчання: українська

МЕТА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення навчальної дисципліни – ознайомлення здобувача освіти з основами оркестрового диригування, історією диригентського мистецтва.

Завдання даної дисципліни – виховання у здобувачів освіти творчої волі, прагнення до самовдосконалення, формування художнього смаку, розширення світогляду, ознайомлення з кращими зразками української, зарубіжної музики, творами сучасних авторів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач освіти повинен

знати: основні диригентські схеми; музичну термінологію, історію диригентського мистецтва; видатних диригентів минулого та сучасності.

вміти: використовувати набуті в процесі навчання знання з основ диригування в своїй практичній роботі.

ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Попередньо здобуті знання мистецького спрямування. Навчальна дисципліна «Основи диригування» має безпосередній зв'язок із дисциплінами музично-теоретичного циклу, а також із «Спеціальним класом», «Фортепіанним ансамблем», «Концертмейстерським класом».

ПЕРЕЛІК ЗАГАЛЬНИХ (ЗК) І СПЕЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ (СК) ВИПУСКНИКА

(відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахового молодшого бакалавра):

ЗК 3 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово

ЗК 5 Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 6 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях

СК 5 Здатність демонструвати професійні навички та уміння в музично-теоретичній/виконавській/педагогічній/організаційно-творчій діяльності.

СК 8 Здатність оперувати професійною термінологією.

СК 11 Здатність відслідковувати і оцінювати власний прогрес та досягнення у професійній сфері, проявляти критичну самосвідомість.

СК 14 Здатність до професійної самореалізації.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ

Вивчення навчальної дисципліни передбачає досягнення наступних результатів:

РН6 Визначати зміст, форму, жанрово-стильові особливості музичного твору як на слух, так і при вивченні нотного тексту.

РН13 Використовувати професійну термінологію під час виконання творчих та навчальних завдань.

РН15 Позитивно сприймати конструктивні критичні зауваження фахівців щодо своїх навчальних та творчих результатів і використовувати їх для власного професійного розвитку.

РОЗПОДІЛ ЗАГАЛЬНОГО ОБСЯГУ ГОДИН МІЖ ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ, ПОСЛІДОВНІСТЬ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Зміст програми навчальної дисципліни II курс

- Тема 1. Постава диригентського апарату (положення корпусу, рук, голови)
- Тема 2. Будова диригентського жесту. Диригентські схеми та їх структура.
- Тема 3. Складові частини диригентського жесту: замах та його напрям, рівномірне прискорення руки до точки удару, рефлекс.
- Тема 4. Функції правої і лівої руки. Самостійна роль лівої руки в показі витриманих звуків, вступи різних голосів, динамічні відтінки і т.д.
- Тема 5. Схеми диригування на 2,3,4 долі.
- Тема 6. Ауфтакт (замах), його різновиди та значення в процесі диригування. Показ початку та зняття звучання.
- Тема 7. Диригентська паличка та її призначення.
- Тема 8. Зв'язок диригентського жесту з темпом, характером музики, динамікою ритмічним малюнком.
- Тема 9. Диригування затактів (повних та неповних), з паузами та без них.
- Тема 10. Будова фрази, штрихи. Паузи. «пусті такти». Активні та пасивні жести.
- Тема 11. Зміни темпу.
- Тема 12. Способи диригування фермат (на звучанні, на паузі, тактовій рисці). Різні форми переходу від фермати до продовження диригування.
- Тема 13. Схеми диригування на 5, 6, долей. Вправи для усунення напруження рук та корпусу, досягнення координації та незалежності рук.
- Тема 14. Будова музичного твору. Показ динаміки. Зміна позиції, діапазону рук та амплітуди жесту. Робота над цілісністю виконання музичного твору.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем	Кількість годин		
	усього	у тому числі	
		Індивід.	самостійна робота
1	2	3	4
III семестр			
Тема 1. Постава диригентського апарату (положення корпусу, рук, голови)	10	4	6
Тема 2. Будова диригентського жесту. Диригентські схеми та їх структура.	6	2	4
Тема 3. Складові частини диригентського жесту: замах та його напрям, рівномірне прискорення руки до точки удару, рефлекс.	6	2	4
Тема 4. Функції правої і лівої руки. Самостійна роль лівої руки в показі витриманих звуків, вступи різних голосів, динамічні відтінки і т.д.	6	2	4
Тема 5. Схеми диригування на 2,3,4 долі. Вправи для усунення напруження рук та корпусу, досягнення координації та незалежності рук.	10	3	7
Тема 6. Ауфтакт (замах), його різновиди та значення в процесі диригування. Показ початку та зняття звучання.	6	2	4
Контрольний урок	1	1	-
Всього:	45	16	29
IV семестр			
Тема 7. Диригентська паличка та її призначення. Виховання метро-ритму.	3	1	2
Тема 8. Зв'язок диригентського жесту з темпом, характером музики, динамікою, ритмічним малюнком.	4	2	2
Тема 9. Диригування затактів (повних та неповних), з паузами та без них.	4	2	2
Тема 10. Будова фрази, штрихи. Паузи. «Пусті такти». Активні та пасивні жести..	9	4	5
Тема 11. Зміни темпу. Темпи повільні, помірні та швидкі. Заповільнення та прискорення. Прийоми і підготовка показу зміни темпів.	4	2	2
Тема 12. Способи диригування фермат (на звучанні, на паузі, тактовій рисці). Різні форми переходу від фермати до продовження диригування.	7	3	4
Тема 13. Схеми диригування на 5, 6, долей. Вправи для усунення напруження рук та корпусу, досягнення координації та незалежності рук	8	3	5
Тема 14. Будова музичного твору. Показ динаміки. Зміна позиції, діапазону рук та амплітуди жесту. Робота над цілісністю виконання музичного твору.	5	2	3
Залік	1	1	-
Всього:	45	20	25
Разом годин	90	36	54

Самостійна робота

Крім творів, які здобувачі освіти вивчають у класі по диригуванню з викладачем, вони повинні знайомитись із різноманітною музичною літературою самостійно. При цьому допускається різний рівень завершеності в роботі над твором. Твори для самостійного вивчення мають бути менш складними, ніж ті, які вивчаються з викладачем.

Самостійна робота здобувача освіти – важлива ділянка навчального процесу, яка виховує та розвиває творчу ініціативу здобувача, формує ясну уяву про методику роботи над твором, узагальнює набуті ним знання, навички та практичне застосування їх при вивченні нових творів.

Перевірка самостійної роботи проводиться на контрольному уроці та залікові.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
III семестр		
1.	Тема 1. Постава диригентського апарату (положення корпусу, рук, голови).	6
2.	Тема 2. Будова диригентського жесту. Диригентські схеми та їх структура.	4
3.	Тема 3. Складові частини диригентського жесту: замах та його напрям, рівномірне прискорення руки до точки удару, рефлекс.	4
4.	Тема 4. Функції правої і лівої руки. Самостійна роль лівої руки в показі витриманих звуків, вступи різних голосів, динамічні відтінки т.д.	4
5.	Тема 5. Схеми диригування на 2,3,4 долі. Вправи для усунення напруження рук та корпусу, досягнення координації та незалежності рук.	7
6.	Тема 6. Ауфтакт (замах), його різновиди та значення в процесі диригування. Показ початку та зняття звучання.	4
	Разом	29
IV семестр		
7.	Тема 7. Диригентська паличка та її призначення. Виховання метро-ритму.	2
8.	Тема 8. Зв'язок диригентського жесту з темпом, характером музики, динамікою ритмічним малюнком.	2
9.	Тема 9. Диригування затактів (повних та неповних), з паузами та без них.	2
10.	Тема 10. Будова фрази, штрихи. Паузи. «Пусті такти». Активні та пасивні жести.	5
11.	Тема 11. Зміни темпу. Темпи повільні, помірні та швидкі. Заповільнення та прискорення. Прийоми і підготовка показу зміни темпів.	2
12.	Тема 12. Способи диригування фермат (на звучанні, на паузі, тактовій рисці). Різні форми переходу від фермати до продовження диригування.	4
13.	Тема 13. Схеми диригування на 5, 6, долей. Вправи для усунення напруження рук та корпусу, досягнення координації та незалежності рук.	5
14.	Тема 14. Будова музичного твору. Показ динаміки. Зміна позиції,	3

	діапазону рук та амплітуди жесту. Робота над цілісністю виконання музичного твору.	
	Разом	25
	Всього:	54

Перелік музичних творів для самостійного вивчення.

1. Альбеніс Й. Дві старовинні сюїти
2. Альбіноні. Адажіо.
3. Барбер С. Адажіо
4. Бах Й.-С. Англійські сюїти № 1-6
5. Бах Й.-С. Боккеріні Я. 6 сонат
6. Бах Й.-С. Сюїти для фортепіано № 1-4
7. Бах Й.-С. Токати, фантазії № 1-20
8. Бах Й.-С. Французькі сюїти № 1-6
9. Бетховен Л. Багатель
10. Бізе Ж. Арлезіанка № 2
11. Боккеріні Л. Менует
12. Бом К. Безперервний рух
13. Бонончіні Дж. Рондо
14. Брамс Й. Колискова
15. Вівальді А. Симфонії № 1 – 23
16. Габріелі А. Сонати і канцони
17. Гайдн Й. Дивертисменти, вальси
18. Гайдн Й. Симфонії № 1-104
19. Гендель Г.-Ф. Сюїти «Музика на воді»
20. Гендель Г.-Ф. Тріо, сонати
21. Гершвін Дж. Колискова
22. Дваріонас Б. Вальс
23. Дженкінсон Е. Танець
24. Караєв К. Задумливість
25. Люллі Ж. Дивертисменти, інструментальні п'єси, танці
26. Обер Л. Тамбурін
27. Перголезі Дж. Сіціліана
28. Персел Г. П'єси для клавесина
29. Сальєрі А. Інструментальні п'єси
30. Скарлатті А. П'єси для клавесина
31. Шуберт Ф. Музичний момент
32. Шуман Р. Колискова

ФОРМИ ТА ЗАСОБИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Результати навчання здобувача освіти, що відображають досягнутий ним рівень компетентностей відносно очікуваних, ідентифікують і вимірюють у процесі контрольних заходів за допомогою критеріїв.

Оцінювання здобувачів освіти охоплює низку практичних контрольних процедур, які використовують відповідно до компетентнісних характеристик (знання, вміння/навички, комунікація, відповідальність і автономія) результатів навчання, досягнення яких контролюється.

Вимірювання рівня досягнення результатів навчання здійснюється експертно за критеріями.

Оцінювання результатів навчання студентів проводиться під час проведення поточного і підсумкового контролю.

Методи навчання

Протягом навчального процесу застосовуються такі методи:

- метод організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності
- методи мотивації та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності
- пояснювально-ілюстративний метод
- проблемно-пошуковий метод
- репродуктивний (тренувальний) метод
- методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю)
- методи корекції (самокорекції, взаємокорекції)

Поточний контроль проводиться на індивідуальних заняттях у вигляді прослуховування вивченого матеріалу і має на меті перевірку рівня засвоєння студентом освітнього компонента.

Семестровий контроль проводиться у III семестрі у формі контрольного уроку.

Вимоги контрольного уроку: диригування двома творами різного характеру під супровід концертмейстера на фортепіано, перевірка самостійної роботи.

Підсумковий контроль проводиться відповідно до навчального плану у формі заліку (IV семестр) в терміни, встановлені графіком освітнього процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному програмою навчальної дисципліни.

Залікові вимоги: - продиригувати два твори різного характеру, на різні розміри та види диригентської техніки, перевірка самостійної роботи;

- відповісти на питання пов'язані із змістом творів, технічними прийомами диригування;
- вміти диригувати 2-х, 3-х, 4-х, 5-ти, 6-ти дольні розміри;
- знати якими засобами диригентської техніки передаються особливості ритмічного малюнку, динаміка, штрихи.

Орієнтовні програми для заліку:

I варіант

1. Й. Бах. «Менует соль-мінор».
2. М. Дремлюга. «Лірична пісня».

II варіант

1. Г.Пахульський. «У мріях».
2. Бізе Ж. Арлезіанка № 2

III варіант

1. Е.Гріг. «Вальс».
2. Д. Верді. Марш з опери «Аїда».

IV варіант

1. А. Вівальді. Симфонія № 1
2. М. Лисенко. «Сумний спів»

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання результатів поточного та підсумкового контролю здійснюється за національною (чотирибальною) шкалою:

- **«відмінно»** – здобувач освіти диригує програму без текстових помилок, на високому технічному рівні, емоційно яскраво, артистично. У розкритті художнього змісту, задуму композитора виражає образне мислення. Володіє засобами виконавської виразності та технічної майстерності; орієнтується в різноманітних жанрах; розуміє зміст, форму та стиль виконуваного твору. Демонструє метро-ритмічну стабільність. Вміє долати сценічне хвилювання. Самостійна робота виконана у повному обсязі.
- **«добре»** – диригування технічно стабільне, емоційно виразне, з розумінням розвитку художнього образу творів та їх стильових особливостей. Володіє основними засобами техніки диригування, навичками образного мислення. Допускаються деякі незначні неточності показів вступів голосів та використання динамічних відтінків. Має місце часткове сценічне хвилювання. Самостійна робота виконана у повному обсязі.
- **«задовільно»** – слабо сформоване художньо-образне мислення. Диригування маловиразне, невпевнене, з текстовими помилками. Відсутність розуміння стилістики виконуваних творів. Низький рівень розвитку музикального слуху. Недостатнє володіння ведення звуку, штрихів, ритмічна нестійкість, обмежені технічні можливості. Демонструє сценічну скутість. Самостійна робота виконана частково.

- *«незадовільно»* – здобувач освіти не володіє програмовим матеріалом. Велика кількість текстових помилок, відсутність професійних навичок, нерозуміння художньо-образного змісту творів, низький рівень техніки диригування. Не володіє сценічною витримкою. Самостійна робота не виконана.

Перелік рекомендованих для вивчення музичних творів.

1. А. Дворжак. Вальс.
2. А. Коломієць. Пісня.
3. А. Кореллі. Сарабанда.
4. А. Хачатурян. Андантіно.
5. В. Косенко. З циклу 24 дитячі п'єси: «Колискова» та «На узліссі»
6. Г. Гендель. Сарабанда.
7. Д. Верді. Марш з опери «Аїда»
8. Е. Гріг. Народні пісні. Вальс. «Смерть Озе» з сюїти «Пер Гюнт».
9. І. Белза. Чотири прелюдії.
10. Й. Бах. Арія, Менует (З нотного зошита Анни Марії Магдалини Бах).
11. К. Стеценко. Обробки народних пісень. Романси.
12. Л. Колодуб. З альбому для дітей: «Мелодія» та «Сарабанда».
13. М. Вериківський. Прелюдія.
14. М. Дремлюга. «Лірична пісня»
15. М. Калачевський. Романс.
16. М. Колесса. Мініатюра.
17. М. Леонтович. «Щедрик», «Дударик» та інші обробки народних пісень.
18. М. Лисенко. «Меланхолійний вальс», «Сумний спів»
19. Р. Шуман. «Веселий селянин». Хорал. Марш. Маленький романс.
20. С. Майкапар. «Колискова»
21. Ф. Мендельсон. Пісня без слів.
22. Ф. Шуберт. Музичний момент, Серенада.

Рекомендована література

1. Гінсбург Л. Вибране. Диригенти і оркестри. Питання теорії і практики диригування К.: Музична Україна 1982.
2. Камерштейн М. Питання диригентської майстерності. К.: Музична Україна 1980.
3. Колесса М. Основи техніки диригування. К.: Музична Україна 1986.
4. Кондрашин К. Світ диригента. К.: Музична Україна 1986.
5. Кофман Р. Виховання диригента: Психологічні особливості. К.: Музична Україна, 1986
6. Мюнш Ш. Я-диригент К.:Музична Україна 1982.
7. Поляков О. Мова диригування. К.: Музична Україна 1987
8. Разумний І. Посібник з диригування. К. Музична Україна, 1968
9. Іконник В. Хорові мініатюри. К. Музична Україна, 1981
- 10.Юцевич Ю. Словник музичних термінів. К. Музична Україна, 1988

11. Кириленко Я. О Теоретичні та практичні засади диригентської підготовки : навч. посіб. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. — 108 с
12. Колесса М. Основи техніки диригування. Друге видання. Київ: Музична Україна, 1973. 200 с.
13. Петрик С. В. Диригентська техніка як важливий компонент мистецтва диригування [Електронний ресурс] / Світлана Василівна Петрик // Культура України. – 2012. – Випуск 39. С.260-269 http://rio-khsac.in.ua/culture_files/cu39.pdf
14. Стукаленко З. М. Основи оркестрового диригування. Навчально-методичний посібник Кропивницький, 2017. – 138 с.